

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

**מסורת הש"ס
עם הוספות**

הַתַּנְיָא. נִיחּוּחָא דְשִׁמְעִין מִינֵהּ מְדַלְטָטְרִיכוּ לְאַפְסוּגֵי זֵהָ מִכְּלָל
דְּבַעַל מִנֵּת מְדוּדִי: וְלִרְבִּי יְהוּדָה, אֲדַמְיִסְלָנִי בְּזֶךְ מַתְנִיתָא בְּמַהֲוִים
לְהַלְחֵר מִינֵהּ לְאַשְׁמוּעִין דְּבַעַל מִנֵּת פְּסָלִי רַבָּנָן וְכִ"ט הֵא: וּמַשְׁנֵי
הֵסִי אֲפִלְגִיו זֵהִי לְהוֹדִיעַן כְּחוּ דְרַבִּי מִיְהוּ רַבָּנָן בְּעַל מִנֵּת נָמִי
פְּסָלִי: בּוֹאֵי תַנּוּא. לְעִיל מִינֵה דְמַהֲוִים
דְּקַמֵּי מַעֲשֵׂה בְּזִידִין כּו' מֵאִי רַחֲמֵי¹⁰
אִין שׁוּנִין מַעֲשֵׂה בְּנִשְׁתָּה אֲלֵא לְרַחֲמֵי:
תַּתֵּן אֵת מְדוּדָה. דְּלֵא לְרַחֲמֵי אֲלֵא
לְהַרְוּחָה דִּידֵיהּ: בְּהוּ. מִי הוּא הֵךְ
מַחֲלֵה קִיּוֹם תַּנּוּא כְּלִילוֹ נִתְּנִין לוֹ
אוֹ לֵא: תִּיבִי עֲבָדֵנּוּ. דְּלֹאֲמֵי דְמַהֲוִים
לֹא בְּתַקּוּם אֲיַטְנִילִית קִימִי וְדִמַּהֲוִים
לֹא אֲיַטְנִילִית הֵךְ אֲכַל הֵכָּה הֵא אֲחֻלְיִניהוּ
וְהוּ כְּלִילוֹ קֶבֶל מַעוֹת מַמַּשׁ דְּמַחֲלֵה
הֵרֵבֵל: הוּמַשׁ אֲשַׁדֵּה דְמַחֲלֵה¹¹

מ' ד"ה דא קיי"ל
טובאן משמע. עין
לחמות סוף פי"ט
לשנה:

צ"ל נמי פליגי
(יו"ט): [ג] צ"ל [הא]
(יו"ט): [ג] צ"ל [התם]
(יו"ט): [ז] דפרי אמר
הגיה (ב"ש),
הרש"ל הגיה כלפניו:
ניאה להוספי דה
(הא"ח): [ו] צ"ל דאין
וכ"ה
הר"ם: שיש,
[ז] צ"ל להוספי
(מהר"ם)
דאין
כמו"ה
הר"ם: שיש,
וכ"ה
(ת"ח):
[ט] צ"ל
אמר (מהר"ם): שיש,
הר"ם: ככת"י: [י] צ"ל
(גלו"ז): [כ] צ"ל
כאח"כ,
וכ"ה
כת"י:

[illegible]

וַיֹּן אֲבֵל הַכֹּהֵן מִשּׁוּם
אִיצְטְרִיד⁶ תָּנַן הֵתֵם בְּרֵאשׁוֹנָה הִיָּה נִמְצֵן יוֹם שְׁנִים
חֲלוּט לֹא הִתְקִין הֵלֵל הַזֶּקֶן שִׁידָא חֲלוּשׁ אֶת מַעוֹתָיו
תִּתְּ הִדְלֵת וּנְכֻסָּם וַאֲמִיתִי שִׁידָצָה הֵלֵה יִבּוֹא וַיִּשְׁלַח
אֶת מַתְקָנָתוֹ שֶׁל הֵלֵל גִּשְׁמָעוֹ יִהְיֶה זֶה גִּימָךְ עַל מִנֵּת
נִתְּנָה לֹא מִדַּעְתּוֹ מִגּוֹרֶשֶׁת עַל כּוֹרְחָהּ אֵינָה מִגּוֹרֶשֶׁת
לְחֻקּוֹנֵי נְתִינָה בַּעַל כּוֹרְחִיהָ דְּהוּיָא לָהּ נְתִינָה
מִכְּלָל

חסורי מיחסרא והכי
שחתני לי איצטלי
איצטליתי דוקא קא
גמליאל אומר תתן לי
שמועון בן גמליאל מי
שאמר לאשתי הרי זה
לי איצטליתי ואבדה לי
תתן לו את דמיה בעי
יוחנן הרי זה גיסך על
זו וחזר ואמר לה כי
לרבנן תיבעי לרשב"ג
לא קאמרי רבנן התם
אבל הכא הא קאמר ל
אפילו רשב"ג לא קא
ליה בדמי אבל לגמור
מגורשת איתוביה ⁽⁷⁾
שאחיה נהנה לי אם
אחד של חמין ושתי
אסור עד שיתן וחכמי
להתיר את גדרו שלא
כאילו התקבלתי הכי
קא מביין ולא ציערה
הוא והא לא איצטר
ליה לאריסיה כולי עי
נפליה ונפליה ונפליה

דף עו. ושם) אמר'י שכל את הפועלים
אחא מורא רבא דחנניה ונ"ל

וְיִסְסֵי אֲבֹתָיו וְיִסְסֵי
שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַב
הַיִּלְכָּתָא כּוּוּתִיָּה דְרַב
כְּרִבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
רַב יוֹסֵף כְּרִבֵּן וְרַבְּהִי
אֶפְרָיִם לְרִבְרֵן עַד כֹּאֵן
אֵלָּא דְלִיעְוֹרָה קָא בִּי
הַרְוּחָה הוּא וְהָא לֹא
עֶשֶׂר חֹדֶשׁ כְּדִי שִׁיחָא
פְּרָשְׁתָּה וִיהָא שׁוּבֵר
אֶת מְעוֹתָיו וְאָמַר רַב
שְׁתַּתְּנִי לִי מֵאֲתִים זִוְיָ
מִדְּאִיצְרִיךְ לִיָּה לְרַב

היינו דוקא צמילי דאזיפלגו צצנא צתרא ווא דאזינערין הש"ס
 יראי לא צריכי שומא פירשנו שס [ד"ה וזילכתא] (א' :

ימצאנו מוכר לוחן לו מעטיו (והוא) (ויחא) חלוט לו. **ידיה הדיש**. כמו (פשיה יד) חולט על גוים וכדגרסין (שבת קמח): מעטין חלשים על הקדש. **ישיבה**. ללשכות [הקדש] שצויה. **ידיה שובר את הדלת והנכס**. של בית שמכר ונכסו. **ותננה לו מעטיו**. (שקלס) [הקניס] מלון [מכריו לא] יצא שטמקא. **בנע ברדיו**. שפילטס ציצו כי הו' ונחא למחן לל' ממנ' (שם לב).

מי שאחוז

פרק שביעי

גיטין

עה

עין משפט
נר מצוה

כא ב ממי פ"ו מהל'
אשוח הל' ב סמך עשין
מח ע"ש"ע אה"ע סימן לה
סעיף ב:
כא ב ע"ש"ע שס סעיף ד
בג"ה:

תוספות ר"ד

אמר רבא מתקנתו של
הלל הרי זה גיטך ע"מ
שתני לי מאתים וזו
ונתנה לו בין מדעתו בין
בעל כרחו מגורשת
דמתנה בעל כרחא שמה
מתנה וכו' איצטריך ליה
להלל לתקוני שלא בפניו
אבל בפניו בין מדעתו בין
שלא מדעתו הוויא נתינה:
ת"ר הרי זה גיטך והגיטך
שלי אינה מגורשת ע"מ
שתחזירי את הנזיר הרי
זה מגורשת. מ"ש רישא
ומ"ש סיפא. פ"י
דק"ט: ר"ל קניא גיטא
עד שתחזירי לו את הנזיר
ונמצא דבעת קניתא הגט
לא יהיב לה מידי
ורחמנא אמר ונתן בידה:

תוספות ישנים מכת"י

מכ"ל דבעלמא נתינה
בנ"כ לא הוויא נתינה.
וא"מ מ"ל לרנא דלא
הוויא נתינה דלמנא הלל
הוצרך לתקן משום דהוי
שלא בפניו דקאמר ר'
פסא ואורי"י דאי הוויא
נתינה ה"י יכול לטובה
ע"י אחר ולא היה צריך
לשאלם לנשוא דוכן
לדעם שלא בפניו אש"ג
הצב לו שמפסיד הבית
מ"מ כיון דזוכה ע"כ
אם היה בפניו אין זה
חובה ומלמא חזקן
לנתינה ע"י אחר ש"מ
דנתינה ע"כ לא הוויא
אפי' (מפניו) [בפניו]:

(א) ע"י תוס' לקמן ע"ח:
ד"ה לגיטין. (ב) [במדות
כד. ב"מ לח': ב"ק פט.
ב"ב קעד. כמותו פט.
סנהדרין לא. לעיל לח'.
(ג) לעיל כ. [מוספתא
פ"ב ה"ח]. (ד) [קדושין
דף סא.]. (ה) דברים כד.
(ו) [ב"ק דף קמח.]. (ז)
[במדות עד. ד"ה]
תנאי חילט' צלופן [אחר].
(ח) ע"י תוס' לקמן פד.
ד"ה ע"מ. (ט) ע"י. (י) ע"י
תוס' קידושין ו: ד"ה לא
שכתבו ב"א. (יא) סוה"ג.
(ל) עד. ד"ה רב הונא.
(מ) [סוכה מא.]. (נ) ע"י
סוף ע"ב.

הנהגות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משום
(וכו' הסם הדורשין)

הנהגות וצינונים

[א] צ"ל איכא (ב"ש):
[ב] משום דרדור ל"ה
מעשה (מ"ד ע"פ רש"י):
[ג] צ"ל דלוקח (לקוטי
חבר בן חיים):
[ד] "דעונה" אינו מוכן
(מראה כהן): [ה] נדביל
נראה (בבא מצ: [ו] צ"ל
דרבי (מ"ד) מהר"ם ש"ך
ורש"י, וכו' בכת"י:

ליקוטי רש"י

ש"א בפניו. כגון זה
שהיה נטמן ומשום חרמי
לרשימתא איכא דלא
פניו הוא ובעל כרחו לא
משום הכי איצטריך ליה
להלל לתקוני. וכו'
איצטריך וכו'. ואי הווי
נמי לוקח הסם ולא הווי
צ"ל לקטליהו היה
איצטריך הלל לתקוני דבעל
כרחו חוסי' נתינה [ע"כ]
(כ). והנזיר ש"י. כל
הנזיר אינו מעכב לעלמי.
אינה מגורשת. דכיון
דנתינה על לא נטמן
לא כלום דנתינה
אומרת שרומתא באורי
מגורשת. ומחזיר
דמתנה ע"מ להחזיר שמה
מתנה [לש"ל כ.].

מכ"ל דבעלמא [נתינה בע"פ] לאו נתינה היא. וגבי גט דאיסורא
הוא לא תקין הלל: ש"א בפניו. כי הכא שאינו נלשכה: מאי
דאיצטריך ליה תקין. ראה שהיה נטמן והתקין דבעל כרחו ושלא
פניו תהא נתינה ואי הווי נמי קאי קמן ואמר לא מקבילנא הווי

איצטריך להלל נמי לתקוני דמיהוי
נתינה אלא מה שלא הוצרך לא הוצרך
וגבי גט דאיסורא הוא לא קיימא
תקנתא דהלל: ש"ב. נשיליה גט
פשוט: צידן. דמתני': ראיא אחרונה.
באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לא).
דלפליגי באמרו לו כל ראיות שיש
נך להצא הצא עד שלשים ולא הצא
עד לאחר שלשים ואמרו לו הצא
רואה ואמר אין לי ראיה בקמייתא
הלכתא כוותיה וצבתייתא לית הלכתא
כוותיה: והנזיר ש"י. לא יסיב לה
ולא מידי ורחמנא אמר ונתן צידה:
מאי שנא רישא כו'. קא סלקא דעתיה
על מנת לאו מעכשיו הוא כרענן
דפליגי עליה דרבי וכו' כמו לשכתחזירי

לי הנזיר ליהוי גט וא"כ אמאי מגורשת
הא בשעת גירושין לאו מידי נקטא:
היבא דליתיה. לנאטילת: לא בפ"ה.
ר"מ במסכת קידושין (דף סא) כל
תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן
וכו' דנימא אס לא תחזירי לא יהא
גט הלכך בעל תנאי: הא בפ"ה
לא הוי גיטא. לר"מ: מבדי. לר"מ
כל תנאי מהיכא גמרין לכופליה
מתנאי בני גד. גיטא כפול אס יעברו
ואס לא יעברו (בבבב) וכיון דמיני'
גמרי' צעין כי הסם תנאי שחלו בו
המעשה הוצרך קודם למעשה אס
יעברו זה התנאי ונתחם להם זה
המעשה ה"נ צעין דנימא אס תחזירי
יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה
בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם
למעשה יאף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי
הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא
משום דמעשה קודם לתנאי מתקין לה
רב אדא בר אבהו מעמא דמעשה קודם
לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי
גיטא מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן
להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם
בדבר אחר יאף כל לאפוקי הכא
דתנאי

מתנאי בני גד. גיטא כפול אס יעברו
ואס לא יעברו (בבבב) וכיון דמיני'
גמרי' צעין כי הסם תנאי שחלו בו
המעשה הוצרך קודם למעשה אס
יעברו זה התנאי ונתחם להם זה
המעשה ה"נ צעין דנימא אס תחזירי
יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה
בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם
למעשה יאף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי
הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא
משום דמעשה קודם לתנאי מתקין לה
רב אדא בר אבהו מעמא דמעשה קודם
לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי
גיטא מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן
להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם
בדבר אחר יאף כל לאפוקי הכא
דתנאי

מתנאי בני גד. גיטא כפול אס יעברו
ואס לא יעברו (בבבב) וכיון דמיני'
גמרי' צעין כי הסם תנאי שחלו בו
המעשה הוצרך קודם למעשה אס
יעברו זה התנאי ונתחם להם זה
המעשה ה"נ צעין דנימא אס תחזירי
יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה
בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם
למעשה יאף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי
הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא
משום דמעשה קודם לתנאי מתקין לה
רב אדא בר אבהו מעמא דמעשה קודם
לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי
גיטא מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן
להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם
בדבר אחר יאף כל לאפוקי הכא
דתנאי

מתנאי בני גד. גיטא כפול אס יעברו
ואס לא יעברו (בבבב) וכיון דמיני'
גמרי' צעין כי הסם תנאי שחלו בו
המעשה הוצרך קודם למעשה אס
יעברו זה התנאי ונתחם להם זה
המעשה ה"נ צעין דנימא אס תחזירי
יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה
בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם
למעשה יאף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי
הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא
משום דמעשה קודם לתנאי מתקין לה
רב אדא בר אבהו מעמא דמעשה קודם
לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי
גיטא מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן
להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם
בדבר אחר יאף כל לאפוקי הכא
דתנאי

מכ"ל דבעלמא נתינה בע"פ ברחו לא הוויא נתינה. וא"מ להשתא
לא מפליג בין בפניו בין שלא בפניו דכל ענין בעל כרחו
לא הוויא נתינה א"כ למא היה נטמן בראשונה וי"ל דפניו לא היה
יכול להעזי מלוה¹³ מלקבלם כדי שיהיה הבית שלו וגם אס היה בפניו
יעשוהו צ"ד לקבלם בעל כרחו וא"מ

צבתי ערי חומה דהוי כפרעון החזב
דעליו לקבלם פשיטא דהוי כפרעון
דקאמרין¹⁴ הלוהו ציטוב לא יחזיר
לו צמדצר משמע דציטוב יחזיר לו
אפילו בעל כרחו וכן צוהב (ב"מ
דף מט.) כי אמר ליה שקול וזך לא
הוי אפילו כשומר חנם ומה איצטריך
הלל הוקן לתקן וי"ל דוקא בעלמא
פשיטא דהוי נתינה שאין המלוה
מפסיד צבצלה הפרעון אכל הכא
דע"י הפרעון צריך להחזיר הבית
וכן ע"י קבלתו הוי הגט גט לא הוויא
נתינה וא"מ גבי גט פשיטא דלא הוויא
נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו יש
הלל וכו' אס יתן מתנה לחזירי קבלנה
בעל כרחו ואורי"י ד"ל דכיון דאמר
לה ה"ו גיטך ע"מ שתני לי מאתים
וזו חלה הדבר צדמתה ועליו לקבלם
והוי כמו צבתי ערי חומה וקמ"ל
דאפ"ה צע"כ לא הוויא נתינה:

לאפוקי הכא דמעשה קודם
לתנאי. פ"י צקונטרס
ד' מאיר ור' חנינא לא פליגי אלא
בכפלות דקאמרין הסם טעמא
דהוצרך לאומרו שאלמלא קן יס
במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו
וקשה דצפרק השוכר את הפועלים
(כ"מ דף ז.) משמע צהדיא דפליגי
רצן נמי אר"מ צמעשה קודם לתנאי
גבי מתנה שומר חנם להיות כשאל
וא"מ שאלמלא תנאי כפול ותנאי קודם
למעשה והן קודם ללאו ילפינן שפיר
מתנאי בני גד ובני ראובן מדנכחו
בזה הענין שמת מניה צעין כי האי
גוונא אכל שלא יהא מתנה על מה
שכתוב צמורה ואפשר לקיימו ע"י
שליח היכי ילפינן מהתם דלאמרין
בכתובות (דף עז.) דלמא בלאו הכי
נמי מועיל תנאי אלא דהכי הווי מעשה
וי"ל¹⁵ משום דכל התנאים הכפולים
דמייתי צקידושין צפרק האומר (דף
סא) הוו צעין זה שמע מינה דצעין

מתנאי בני גד. גיטא כפול אס יעברו
ואס לא יעברו (בבבב) וכיון דמיני'
גמרי' צעין כי הסם תנאי שחלו בו
המעשה הוצרך קודם למעשה אס
יעברו זה התנאי ונתחם להם זה
המעשה ה"נ צעין דנימא אס תחזירי
יהא גט: לאפוקי הכא. דאמר לה
בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם
למעשה יאף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי
הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא
משום דמעשה קודם לתנאי מתקין לה
רב אדא בר אבהו מעמא דמעשה קודם
לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי
גיטא מבדי כל תנאי מהיכא גמרינן
להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם
בדבר אחר יאף כל לאפוקי הכא
דתנאי

מסורת הש"ם
עם הוספות

תלמוד בבלי <עוז והדר> - כ גיטין / תלמוד בבלי {עמוד 162} (743502)

אלא אמר רבה משום דהוה מעשה קודם לתנאי. פירש רש"י ז"ל דרבה מוקי לה בין לרבי מאיר בין לרבנן דלכולי עלמא תנאי קודם למעשה בעינן דלא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר אלא בתנאי כפול דלא גמרינן ליה מתנאי בני גד משום דצריך היה הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאפילו בארץ כנען לא ינחלו כדאיתא בקידושין פרק האומר (ס"א א') ואינו מחזור בעיני דאם כן מאי קשיא ליה סיפא דהא איכא מעשה קודם לתנאי ולכולי עלמא תנאו בטל, ועוד מקשים עליו דבפרק השוכר את הפועלים שנינו כל תנאי שיש מעשה בתחלתו אינו תנאי ואמרינן עלה בגמרא אתאן לרבי מאיר דתנאי אבא חלפתא איש כפר חנניה אומר משום רבי מאיר תנאי קודם למעשה הרי זה תנאי מעשה קודם לתנאי אינו תנאי אלמא פליגי רבנן עליה דרבי מאיר בהא, אלא ודאי רבה נמי לרבי מאיר הוא דמוקי לה כאביי.

דף ע"ה ע"ב. רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר רב הונא אמר רב כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי. כלומר ואפילו כי איכא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו דתנאו קיים הוא מגורשת דמכי מטי גיטא לידה איגרשא לה ומקיימא תנאה ואזלא, ולאו למימרא דכל האומר על מנת לא בעי תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה למאן דסבירא ליה הכי בעלמא, והרי"ף ז"ל כתב בתשובה דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי בין באיסורא בין בממונא ואין צריך עמו לכל תנאין אלו, ובמקום הזה כתב דאף על גב דבעינן בגיטין תנאי כפול הני מילי באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר ^{דבר תנאי} אם יעברו בני גד ובני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בעל מנת לא דקיימא לן דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, נראה שהוא ז"ל מפרש לזו דרב אשי הא מני רבי היא כלומר לא מפני שהתנאי בטל כאביי ורבא, דתנאי ודאי קיים דכל האומר על מנת אינו צריך לכל התנאין הללו, אלא דאפילו הכי מתגרשת מעכשיו משום דכמעכשיו דמי ומקיימא תנאה ואזלא, ואף משמו של רבינו האיי גאון ז"ל אמרו שכתב כן בתשובה, ולדבריהם כל שכן במעכשיו שאינו צריך לתנאין אלו, וכך כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות אישות פ"ו וכל האומר על מנת אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים, וכן כתב הגאון ז"ל בתשובה

זו בעל כרחא הרי זו ספק מקודשת, אבל לענין ממונא איכא למימר דהויא נתינה דכיון דלשינא בתרא אליבא דרבא הויא נתינה קיימא לן כלישנא בתרא לענין ממונא, ואף על גב דאחקיפו עליה רב פפא ואיתימא רב שימי לאו מדרך הביורור אקשו ליה אלא בדילמא ומאי דאיפשיטא ליה לרבא איסתפק ליה לרב שימי, והלכך לא שבקינן מאי דאיפשיטא ליה לרבא ונקטינן מאי דאיסתפקא ליה לרב שימי, ואיכא למימר דכיון דרבא לאו מסברא דנפשיה קאמר לה אלא מתקנתו של הלל הוא דיליף לה וההיא לא מכרעא שפיר כסברתו של רבא, ורב שימי נמי אתקיף ליה דדילמא לא הויא נתינה דהלל מאי דאיצטריכא ליה תקין, אנן נמי מספיקא כרב שימי עבדינן דמספיקא לא מפקינן ממונא וקרקע בחזקת בעליה עומדת, ומיהו ודאי מסתברא לענין מטלטלין אם מסרם לו על מנת שיתן לו מאתים וזו לא מפקינן להו מיניה דמטלטלין היכא דקיימי לוקמו ונתינה בעל כרחו הויא נתינה, וראיתי בספר העיטור בשם רבינו האיי גאון ז"ל דהילכתא כלישנא בתרא דרבא, והרי"ף ז"ל לא הביא מכל זה כלום בהלכותיו, והרמב"ם ז"ל כתב נתנה לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו.

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא. נראה לי דהאי לישנא לאו בדוקא איתמר דפשטא משמע דמחד טעמא איכא למיפסל בין ברישא בין בסיפא, וליתא דטעמא דרישא משום דאין כאן נתינה אלא אותיות פורחות וטעמא דסיפא משום דלכי מקיימא תנאה הדר גיטא למרה וכדקא ס"ד השתא דכל האומר על מנת לאו כאומר מעכשיו דמי, אלא הכי קאמר סיפא נמי ליפסל ואמאי קאמר מגורשת ולא מחד טעמא כדאמרן, אי נמי יש לומר דהכא והכא משום ונתן בידה ספר כריתות הוא דליכא נתינת ספר בשעת כריתות.

הכא נמי אפשר דמפייסה ליה בדמי. מדקאמר אפשר דמפייסא ליה ולא קאמר הכא במאי עסקינן בדפייסה ליה בדמי משמע דכיון דאפשר לה לפיוסיה אף על גב דלא פייסה ליה מגורשת, וקשיא לי אימת הוי גיטא לכי מהדרא ליה גיטא ההוא שעתא הא הדר גיטא למריה, ואפשר לפיוסיה בדמי מאי קא מהני לה, לפיכך נראה לי דהכי פירושו אפשר דמפייסא ליה בדמי וכיון דאפשר לה כי קתני מגורשת בדפייסה ליה.

א

פרשה בפני עצמה, שאינה נכללת בתוך המסגרת הקבועה של גדולים וגאונים, היתה אישיותו התורנית של הגאון הרואצ'ובי. לא שאינה נכנסת מפני רוב גדלה ועמקה ורחבה, אלא שאינה נכללת. אין המדובר על שיעור הקומה, על הכמות. לא על הכמות של היקף הידיעות, הבקיות, ולא על זו של עומק ההגיון. הקומה עצמה היא אחרת. מחומר אחר קורץ. מעיסה אחרת נילוש. בקיאות אחרת, הגיון אחר, פרשנות אחרת. ודאי, אף מבחינת הכמות עלה בבקיות לא בלבד על בני דור-דורנו, אלא אף על בני כמה דורות קודמים. כשאתה מעיין בספריו הראש מסתחרר מרוב הציונים וה"עיינים". והוא הדבר בנוגע לניתוחיו ההגיוניים ולביאוריו-פירושי המקוריים. יחיד הוא בין במספר העצום של החקירות המפשטות ובין בסכום הגדול של פירושי החדשים לתורתם של התנאים והאמוראים וקדמוני מבאריהם. אבל כל זה אינו מגדיר את מהותו. מבחינה זו של עצמותו אינו נמנה ואינו נמדד. יתר על כן – אף אינו נשקל. המנין והמידה והמשקל נערכים ביחס לאחרים. הרואצ'ובי עומד נבדל ברשות היחיד. תפיסה מיוחדת לו. עין מיוחדת. באופן מיוחד הוא רואה. כשהוא מביא המון מראי-מקומות להענין שהוא דן בו, אנו מתפללים לא בלבד על רוב הבקיות, אלא אף – ובעיקר – על אופן ההסתכלות שלו. השוואות ואסוציאציות שהעין הרגילה אינה מרגישה בהן. רואה ואינה מרגשת. והוא הדין בנוגע לדרכי ההבנה שלו ולארחות ביאוריו ופירושי. הכל נחתם במטבע מיוחדת.

□□□

הורגלנו בתוארים מוגזמים, ובפרט באלה הבאים בשעת אבל ובשעת יובל, עד שאפילו השם "חד בדרא" מצלצל באזנינו כמליצה וכשיגרא. אולם הגאון הרואצ'ובי היה "חד בדרא" לא במליצה ולא בשיגרא. לא נמצא שני לו בדורנו, וגם בדורות הרבה לפניו ולאחריו, בבחינת ידיעה בקיאותית מופלאה של כל התורה כולה, לכלליה ולפרטיה ולפרטי-פרטיה, לחדרי-חדריה ולעמקי-סתריה.

"בקיאות". מלה רגילה זו בעצם אינה הולמת אפילו להגדרת מדת בקיאותו של הגאון היחיד-במינו הזה. הבקי הרגיל יודע בעל-פה סכום מסוים של התורה והתלמוד; הבקי יותר – שטחו של אותו סכום-הידיעות רחב יותר; הבקי הגדול – משתרע נניח, כח זכרוננו על כל התורה, שבכתב ובעל-פה. ועדיין אין הבקיאות היותר גדולה מזדהית עם הגאונות. יש בקיאות שטחית, מבלי הבנה חודרת לעומקן של דברים, ויש בקיאות המצורפת לגאונות, זו הנותנת בכל אותן הידיעות הבקיאותיות גם טעם לשבח בדמות הבנה עמוקה, הגיון חד והסבר נכון. שני מיני הבקיאות הללו גם יחד, – זו הפשוטה, וזו המצורפת לגאונות, – אינם מגדירים את קלסתר פניו התלמודיים של הגאון המנוח. לא בקיאות המצורפת לגאונות,

המנותחים, בין שהגדרות אלו נובעות מתוך אותם הפירושים, ובין שהפירושים יוצאים ונמשכים מתוך הניתוחים והגדרים. את עצם הפירושים בלבד בדעתי לתת. לא תמיד נראים הפירושים כמתקבלים מבחינת הפשט הפשוט. יש ונראה, שהם מסובכים יותר מדי. אבל תמיד יש בהם משום הפתעה, משום חידוש. ועוד: כמעט תמיד הפירוש הרגיל, זה של המפרשים "המקומיים", הוא דחוק וקשה. אין הרגאצ'ובי מביא לא את פירושם ולא מה שקשה עליהם. אין לו עסק עם אחרים. הוא רק את שלו הוא אומר, יותר נכון: מרמז. אפילו את הדבר המכואר גופו, המשנה או הגמרא וכדומה, אינו מצטט, אלא מציין: "עייין..." אבל כשאנו מעיינים באמת במקום המצויין אנו רואים את הקושי שיש בפירושים המקובלים.

כאן בדעתי לתת דוגמאות בפירושי למשניות. בשביל לגוון את החומר, אתן שלש משניות מכל סדר וסדר. שמנה עשרה משניות. כמובן, ינתנו הפירושים בצורה מעובדת. אביא גם את גוף המשנה ואת אשר נגזר עליה מטעם המפרשים הראשונים ואת הקושיים שבפירושיהם.

(א) "הקוצר בלילה והמעמר והסומא יש להם שכחה, ואם היה מתכוין ליטול את הגס הגס אין לו שכחה"¹.

הדין הראשון של המשנה טעמו פשוט: שכחה מחמת דבר אחר אינה שכחה, כמו "עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש"², ולכן הקוצר והמעמר בלילה או הסומא, שהיה מקום לומר, ששכחתם היא מחמת דבר אחר, אי־ראייתם, משמיענו המשנה, שמכיון שהם מתעסקים במלאכה זו, סימן שסומכים בעצמם שירגישו היטב בהשבלים והעמרים, ושכחתם שכחה. אבל מה פירושו של הדין השני, שמתכוין ליטול הגס הגס? הר"ש והרע"ב לא פירשו כלום, רק הביאו את הירושלמי "לא סוף דבר גסין אלא אף דקין", ופירשו, שאפילו לדקין אין שכחה. הבאים אחריהם תמהו מאד: אדרבה, יותר רבוצה לומר שאפילו לגסין אין שכחה, אבל לדקין שלא נתכוין לקצורם כלל פשיטא שאין כאן ענין שכחה. ה"תפארת ישראל" הגדיר משנה זו במלים "משנה חמורה". עד כמה חמורה באמת משנה זו אפשר להווכח מתוך נקודה אחת, שאני רוצה להראות עליה כעל דבר בלתי מצוי: הגר"א מוילנא ז"ל מפרש המשנה, בשלשה מקומות שונים, בשלשה פירושים מיוחדים! ב"פירוש הקצר" 'שב'שנות אליהו', ב"פירוש הארוך" שם, ובפירוש לירושלמי, שהובא ב"פאת השלחן" – בכל אחד ממקומות הללו פירוש אחר! ב"קצר" הוא מפרש: "אפילו הקטנים, שאני אומר שהוא מחמת אונס שטרוד ליטול הגס, והוא כמו שעמדו עניים בפניו" (למה הוא "אנוס" – לא פירש, וה"תפארת ישראל" הסביר דבריו, שליפט כל השדה אלא שהגסין התכוין ליטול ולהניחן לבד, וטירדת נטילת הגסין לצד אחר גרם שישכח הדקין); ב"ארוך" מפרש: אין לו

(1) פאה, פרק ו משנה יא.

(2) פ"ה, מ"ז.

דרבנן גם לר' יהודה מין במינו בטל, וראה תוס' נדה¹²⁹ בד"ה "ר' יהודה". ולפי זה, ירך שנתבשל בה גיד הנשה הרי יש כאן טעם הגיד שהוא אינו מינו עם הבשר וטעם שומנו שהוא מין במינו, והיה אפשר לכאורה לומר שיתבטל הכל בששים וא"צ לשער בנותן טעם וכפהמ"ש להרמב"ם בערלה, אלא שבאמת אינו דומה, שהרי העיקר הוא הגיד ואיסור השומן הוא מחמת הגיד, ולזה אמרה המשנה: "כיצד משערין אותה? כבשר בלפת". כלומר: כאילו אין כאן טעם השומן, שכן בחולין¹³⁰ לענין צנון שחתכו בסכין של בשר מבואר שלפת מבטל טעם השומן, וצריך לטעמו דוקא¹³¹.

ויש להעיר, שעם פירוש של הגאון תתייבב ממילא קושיית התוספות בריש הפרק על מה שהוכיחו שם בגמרא ממשנה זו של ירך שנתבשל בה גיד הנשה שיש בגידין בנותן טעם, והקשו מנין הראיה, שמא מה שאוסר בנו"ט זהו מפני שומנו של הגיד, אבל לפירוש הנ"ל ההוכחה חזקה שמצד השומן היה בטל בששים ולא בנו"ט. תתייבב עם פירוש זה גם מה שהקשה בחידושי הרי"מ מגור ז"ל לחולין על הגמרא בדף צ"ט ב' שאחרי שפירשו "כבשר בלפת" אמרו: "מתניתין דלא כהאי תנא דאמר אין בגידין בנו"ט", וכתב הרי"מ: "ותמוה מה שייכות למה שהקדים, והיה לו להקדים זה הדיוק על הא דאם יש בה בנו"ט שקודם להא דכבשר בלפת", אבל לפירוש הנ"ל מהרישא היינו אומרים אולי השומן אוסר בנו"ט, אבל אחרי שהגיע ל"בשר בלפת", שלפירוש הנ"ל ר"ל שהשומן אף הוא מין במינו ואין לעמוד על טעמו מ"מ משערים בנו"ט מפני הגיד. מדריק יפה שהתנא סובר יש בגידין בנו"ט.

(טו) "בראשונה היה נטמן יום שנים עשר חודש שיהא חלוט לו, התקין הלל הזקן, שיהא חולש את מעותיו בלשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס, אימתי שירצה הלה יבוא ויטול את מעותיו"¹³².

למה הוא צריך לשבור את הדלת ולהיכנס? הפירוש הרגיל (לא בפי המפרשים, הם לא פירשו כלום על זה, אלא כך מורגל בפי כל), הוא, שאין כאן ענין של דין, אלא כאותו שאומר שיכול אפילו לשבור את הדלת ולהיכנס, כאדם העושה בתוך שלו. אבל הלשון המקביל: "שיהא חולש... ויהא שובר..." מורה קצת שאף זהו מהתקנה של הלל. הרואצ'ובי מפרש כך באמת.

בנתינת המעות של המוכר בתוך י"ב חודש – אומר הגאון – יש פעולה של שני דברים: הדין, שגאולת הבית הוא רק ע"י החזרת התשלומין, והקנין, שצריך לקנות מחדש את הבית, אלא שקרקע הרי נקנה בכסף ובשטר ובחזקה, לכן ע"י הכסף

(129) עא ב.

(130) קיב א. וראה שם ברש"י בד"ה "ליפתא" ובד"ה "ואי פתך".

(131) ראה בצפ"ע הלכות מאכלות אסורות, פ"ז ה"ב; ראה שם גם פירוש אחר ל"בשר בלפת".

(132) ערכיו, פ"ט מ"ד.

הוא עושה גם קנין ולמה הוא צריך לעשות קנין בהבית? מפני שבכל מוכר בית בבתי ערי חומה שיש למוכר רשות לגאול בתוך י"ב חודש, אין הכוונה שעד סוף השנה לא חלה המכירה כלל, וכשנחלטת להלוקח בסוף השנה ע"י שלא גאלה המוכר אז הוא שהמכירה מתקיימת. לא כך הוא, אלא המכירה חלה תיכף, רק שהתורה נתנה רשות למוכר לחזור ולגאלה, ולכן צריך שיקנה מחדש את הבית מן הלוקח. בחקירה זו נחלקו באמת שני גאונים אחרונים (שהרוגאצ'ובי, כמוכן, לא מזכירים): הקצוה"ח והנתיבות¹³³. הקצוה"ח סובר כהרוגאצ'ובי, שהבית נקנה תיכף להלוקח, אלא שאמרה תורה שיש רשות למוכר לפדותו בחנאים ידועים, והנתיבות חולק ואומר שעד אחרי י"ב חודש לא חלה המכירה כלל (הרוגאצ'ובי מביא גם ראיות והשוואות לדעתו, ואכ"מ). ולפי זה כשהמוכר מחזיר את הכסף מדעתו של הלוקח, מוכן שכסף פועל גם קנין, אבל כשהוא נטמן ואנו זקוקים לתקנתו של הלל שנתניה בעל כרחו שמה נתניה, הרי כסף זה יוכל לשמש רק למילוי התנאי של הדין, שעל המוכר להחזיר את הדמים, ואנו אומרים שגם זוהי נתניה, אבל מ"מ הבית עוד לא קנה, ולכן מוכרח שביום האחרון מהשנה ישבור הדלת ויכנס לתוכה, כדי שיקנה בקנין חזקה ע"י הכניסה ושימוש הדירה¹³⁴.

נתינה בעל כרחו
אינה פועלת קנין

ויש להוסיף, שהנחתו של הגאון שנתניה בע"כ אף אם שמה נתניה מ"מ לא תוכל לפעול קנין, הנחה זו אמרה הגאון בפשיטות ובלי שום ראייה, אבל הדברים נכונים ואמיתיים, ומבואר כעין זה בחידושי הרשב"א לגיטין¹³⁵: "דאפילו למ"ד נתניה בע"כ שמה נתניה היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו וכו' אבל שתהא נתניה לגבי מי שנתן להם בע"כ לא, שא"א לזכות לאדם בעל כרחו". ונתן הרשב"א דוגמא לכך: "האומרת תן לי מנה ואתקדש אני לך ונשבע הלה ליתן לה ונתן לה על כרחו, יצא הלה ידי שבועה והיא אינה מקודשת". אגב: בחידושי הרשב"א שם מבואר, שמכירת בית בבתי ערי חומה מכירה גמורה היא תיכף, וכדעת הקצוה"ח והרוגאצ'ובי ולא כהנתיבות.

(טז) "עיריות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעים ומסבבין לתוכן מת עד שירצו, יצא אין מחזירין אותו"¹³⁶.

המפרשים כתבו, ש"מסבבין" וכו' ר"ל שמותר לנשאו בעיר ממקום למקום עד מקום שירצו לקברו שם, אבל יצא המת מן העיר אסור להחזירו. וכבר הקשה ב"משנה אחרונה": "לא ידעתי מאי קמ"ל ומהיכי תיתי לאסור לנשאו ממקום למקום". ויותר מזה קשה: למה אסור להחזירו כשיצא, הרי מת מותר גם במחנה לוי, היינו בהר הבית עד שער נקנור, כמש"כ הר"ש והרע"ב במשנה ח' והוא

(133) בחו"מ סימן נה.

(134) ראה בקונטרס השלמה, עמוד 4.

(135) עה א.

(136) כלים, פ"א מ"ז.

קעח קצות חו"מ הלכות הלוואה סימן נה החושן

גדה (א) ש"ל יהיה אנוס. כחזקת הכ"ז סימן רז [ממזכר ה] ז"ל: מלאמי כתוב בשם ספר הגדה בראשונה היה נטמן ביום אחרון של י"ב חודש כדי שיהיה חלוט לו וכו' מכאן נראה שאדם שנדר לעשות דבר ביום כחזקת ל' יום או זמן אחר ולא נאנס

חזקת הזמן והיה יכול לעשות, ובימא דמשלם זמני נאנס, לא קרי אונס מדהוה ללל למקוני, דהא הכא נאנס ביום אחרון עכ"ל. וקשה לי הא אמרו פרק מי שאלחו גיטין (עד, ח) אמר רבא מתקנתו של הילל נשמע הרי זה גיטין על מנת שחמני לי מאתים וזו ונחנה לו מדעתו מגורשת על כרחו אינה מגורשת, מדאיטריק ליה להילל למקוני נחמה בעל כרחו דהוי נחמה, מכלל דנעלמא נחמה בע"כ לא הוי נחמה וכו' ע"ש. והא חס אינו רואה לקבל ודאי הוי אונס שרואה ליתן ואינו רואה לקבל. וא"כ ל"ל להלל למקוני".

כ"ן נראה דבית ערי חומה שנפדה עד י"ב חודש, חס ארעו אונס שלא היה יכול לפדותו כל השנה, ג"כ אינו חוזר למוכר,

גדה דין אסמכתא כגון מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו

ובו ב סעיפים

א (לשון רמב"ם פ"א מהל' מכירה) מי שפרע מקצת חובו והשליש את השטר, וא"ל אם לא נתתי לך עד יום פלוני תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן לו, לא יתן השליש את השטר שזו אסמכתא היא [פירוש: שתלה שעבודו ברעת עצמו ובמידה בידו ולא בידו וסמכא דעתיה שלא יחול השעבוד ולכן לא גמר ומקנה] ולא קניא, ואם קנו מידו עליה בב"ד חשוב הרי זה קנה והוא שיתפס זכותיו בב"ד, והוא א' שלא יהיה אנוס כיצד הרי שהתפס שטרו או שוברו בב"ד וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ינתן זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא, הרי אלו נותנים, ואם עכבו נהר או חולי מלבוא, לא יתנו, וכן כל כיוצא בזה והוא שהיה בב"ד חשוב.

ומשום דהוי כמו מגרש על מנת שחמני לי מאתים וזו ואירע אונס שלא היה יכול ליתן, אפילו הכי כל זמן שלא נתנה אינה מגורשת, דהוי אונס רחמנא חייבי, ולא אמרינן אונס כמאן דעבד וכמבואר בסימן כא ע"ש. והכא נמי בית דבתי ערי חומה חייב נקנה ללוקח, אלא שנחמה התורה על חמני שיהיה רשות ביד המוכר לפדותו חזק שנים עשר חודש, וכל שלא פדאו אפילו על ידי אונס אין השדה חוזר למוכר, והוי כמו אונס דרחמנא חייבי ולא אמרינן כן זה ברור ולה. וכן מוכח ריש פרק קמא דכתובות (ג, ב) דהא דפריך מדתנן חס לא נאמי מכאן ועד שנים עשר חודש ומת כחזקת שנים עשר חודש אינו גט, טעמא דמת אכל חלה לא, ע"ש דהוכיחו מזה דאין אונס בגיטין, ולמלא חלה לא משום דהיה יכול לבא קודם שחלה, אבל מת אינו גט אע"ג דיכול לבא קודם שמת משום דאין גט לאחר מיתה. אלא מוכח דכל שנאנס בסוף הזמן הוי אונס והוא ברור. ועיין נש"ע י"ד סי' רלז סעיף יב."

עין לנתיבות: [לה] הנתיבות סק"א חולק ע"ז, ועיין משו"ב.

פיתוחי חותם

דבמשך זמן זה הוא יכול לקיים התנאי, ועוד, אפשר תנאי על זמן באופן שהזמן הוא מעצם קיום התנאי כגון ע"מ שתשמישי את אבא ג' שנים דהתנאי הוא שימוש של שלש שנים וכשחסר יום אחד מהג' שנים כאילו לא קיים כל התנאי, והנה חידוש האגודה דאונס לא מקרי אלא היכא שהוא אנוס כל הזמן אבל אם נאנס יום אחד אין זה אנוס, כל זה לא שייך אלא היכא דהזמן לא הוי מעצם התנאי כי אם דהוי הארכת זמן בקיום התנאי, תע"ז אמרינן שפיר דכיון דהיה לו זמן דהיה יכול לקיים התנאי בלא אונס אי"ז אונס אבל היכא דהזמן הוא מעצם קיום התנאי ולקיום התנאי בעינן כל הזמן א"כ מה לי שנאנס יום אחד מ"מ הא הוי אונס, והנה גבי אם לא באתי מכאן עד ל' יום הלא קיום התנאי הוא המעשה דהאי ביאה, והזמן הוא מעצם קיום התנאי שתנאו הוא, דהמעשה דאי ביאה ל' יום יקיים הגט ובביאתו ביום אחד יבטל, ואם פסקיה מברא והאי ביאה הוא באונס חסר כאן קיום התנאי דקיום התנאי באונס לאו קיום הוא ואפי' נאנס רק יום אחד מ"מ הא התנאי לא נתקיים דהא האי של ל' יום מקיים התנאי וחסר כאן אי ביאה של ל' יום דאונס רחמנא פטריה, והנה יש לחקור בהדין גאולה של בתי ערי חומה דגואל שנה ולאחר השנה הבית נחלט ללוקח, אם זה משום דהדין זכות שנתנה התורה למוכר לגאול הוא שנה ראשונה ולאחר שנה אין לו הזכות בזה, או נימא דזה גופא מה שאין גואל ב"ב חודש שיש לו דין גאולה הוא המחליט, דהמעשה

74 ואין קושיית רבנו מובנת לענ"ד דהא כמו שביאר האגודה דהיה נטמן בסוף י"ב חודש לא חשיב אונס מכיון שבתוך הזמן היה יכול לפדותו, מהאי טעמא גופא גם מה שהלה ממאן לקבל הכסף בסוף י"ב חודש לא חשיב אונס דדלמא אילו היה נותן לו מקודם היה מקבלו, וכנראה סברת הקצה"ח הוא דבשלמא נטמן א"א להיות נטמן כל י"ב חודש שיניח לשנה שלמה ביתו ומשפחתו ופרנסתו ולהטמין עצמו כל השנה ובודאי כל י"ב חודש לא היה טמון, אבל מה שממאן לקבל הכסף הרי זה יכול הלוקח לעשות כל השנה ומסתמא כל אימת שהיה נותן לו, לא היה מקבלו, אבל ברעת האגודה י"ל דמאחר דע"פ הדין מחייב הלוקח לקבל המעות ולהחזיר הבית וכשאינו רוצה בית דין כופין אותו וכמבואר בהרשב"א ז"ל גיטין דע"ה ע"ש, משום הכי היכא דביום אחרון חזינן דמסרב, אמרינן השתא הוא דאיתרע ואילו נתנו לו לפני כן היה מקבל, וכו'. (קה"י כתובות סי' ב').

וביאר דברי רבנו דאי ס"ד דבפדיון בתי ערי חומה איכא טענת אונס, מה בכך שנתנה בע"כ לא הוי נחמה, הרי אנוס הוא דהלא אינו רוצה לקבל. ומוכח מזה שבבתי ערי חומה ל"ש כלל טענת אונס ולא רק ביום אחרון, וכפי שביאר רבנו בסמוך. ועיין בזה עוד בתי חתם סופר גיטין (עד, ב). 75 והנראה דהנה בתנאי על זמן איכא תרי גוני, חדא היכא דעיקר קיום התנאי הוא ממעשה שצריך לעשות ואינו צריך לקיים כי אם פעם אחת, והזמן הוא רק הארכת זמן על הקיום

הלכות הלואה סימן נה

רפז

קצות החושן

כמו מגרש על מנת שחמני לי מאתים זו ואירע אונס שלא היה יכולה לתן, אפילו הכי כל זמן שלא נתנה אינה מגורשת דהוי אונס רחמנא חייבה ולא אמרינן אונס כמאן דעבד, וכמבואר בסיומן כ"א [סק"א] ע"ש. והכא נמי בית דמי ערי חומה חייב נקנה ללוקה, אלא שצוה התורה על תנאי שיהיה רשות יהיה אונס כיצד הרי ציד [הלוקח] [המוכר] לפדותו מוכר שנים עשר חודש, וכל שלא פדאו אפילו על ידי אונס אין השדה חוזר למוכר, והוי כמו אונס דרחמנא חייבה ולא אמרינן כן זה צדור. וכן מוכח ריש פרק קמא דכתובות [ב' ע"ב] בהא דפריך מדמתן אס לא באמי מכאן ועד שנים עשר חודש ומת בתוך שנים עשר חודש אינו גט טעמא דמת אבל חלה לא, ע"ש דוכיחו מזה דאין אונס בגיטין, ולמאן חלה לא משום דהיה יכול לבא קודם שחלה, אבל מת אינו גט אע"ג דיכול לבא קודם שמת משום דאין גט לאחר מיתה, אלא מוכח דכל שנאנס בסוף הזמן הוי אונס והוא צדור, ועיין בש"ע י"ד סימן רל"ב סעיף י"ג.

קצות החושן

נה א) שלא יהיה אונס. כתב הב"י סימן ר"ז [מח' ה' ז"ל], מנאמי כתוב בשם ספר אגודה [גיטין פרק מי שחמו אונס קל"ב] דראשונה היה נטמן ביום אחרון של י"ב חודש כדי שיהיה חלוט לו וכו', מכאן נראה שאדם שנדר לעשות דבר ביום בתוך י"ב יום או זמן אחר ולא נאנס תוך הזמן והיה יכול לעשות, ובידוע דמשלם (א) והוא א) [א] שלא זמנין נאנס, לא קרי אונס, מדהוצרך הלל לתקוני דהא הכא נאנס ביום אחרון עכ"ל. וקשה לי הא אמרו פרק מי שחמו דף ע"ד [ע"ב] אמר רבא מתקנה של הלל נשמע הרי זה גיטין על מנת שחמני לי מאתים זו ונחנה לו מדעתו מגורשת, על כרחו אינה מגורשת, מדאיטריך ליה להילל לתקוני נחנה בעל כרחו דהוי נחנה, מכלל דבעלמא נחנה בע"כ לא הוי נחנה וכו' ע"ש, והא אס אינו רוצה לקבל ודאי הוי אונס שרופה לתן ואינו רוצה לקבל, וא"כ למה ליה להלל לתקוני. לכן נראה דבית [בבב] ערי חומה שנפדה עד י"ב חודש אס ארעו אונס שלא היה יכול לפדותו כל השנה ג"כ אינו חוזר למוכר, ומשום דהוי

נתיבות המשפט

משפט האורים - חידושים

נה א) שלא יהיה אונס. פירוש אונס דשכיח ולא שכיח כמו הפשרת שלגים, אבל פסקיה מברא דהוא אונס הרגיל לא מיקרי אונס דה"ל לאתנויי [ש"ך סק"א]:

משפט האורים - ביאורים

נה א) והוא שלא יהיה אונס. בספר קנה"ס [סק"א] הביא כאן מחלוקת שהביא הרב בהג"ה צ"ד סי' רל"ב סעיף י"ג באם לא היה אונס רק ביום האחרון אי נמשך אונס, ודעת האגודה [גיטין סי' קל"ב] דלא קרי אונס, ומוכח זה מהא דגיטין [ע"ד ע"ב] שהיה נטמן ביום אחרון של י"ב חודש מדהוצרך הלל לתקוני, דהא נאנס ביום אחרון. והקשה צ"ח הנ"ל דבית דמי עדי חומה אפי' אירעו אונס שלא היה יכול לפדותו כל השנה ג"כ אינו חוזר, והטעם כיון דחייב נקנה ללוקה אלא שצוה התורה על תנאי שיהיה רשות ציד [הלוקח] [המוכר] לפדותו הוי כמו אונסא דרחמנא לא חייבה וכו'. ואין דבריו נכונים, דבית דמי עדי חומה מוכח צערכין דהוי כמו הלואה דאמר התם [ל"א ע"א] רבית גמורה והמורה התירה, וכן מאן דס"ל התם דהוי כמו רבית, ואין רבית היינו מטעם משום דס"ל דלד אחד צריכין מותר, משמע דלא הוי רק הלואה.

ואף שכתב הרשב"א בגיטין דף ע"ה [ע"ב] דבית ערי חומה הוי כמכירה על תנאי, מ"מ הא כתב שם צענזו דדמי לתנאי דכשיהיה לי מעות אחזיר לך, והיינו דכשינתן לו מעות נחבטל המכירה למפרע והמעות יהא הלואה למפרע, דהא בהדיא אמרו דרבית גמורה הוא. ודמי ממש להמנה ואמר הרי אני מוכר לך ביתי אס אתן לך מעות עד זמן פלוני, דודאי בתנאי כזה אס נאנס ולא נתן נחבטל המכירה למפרע, דכיוצא בזה שייך אונס רחמנא פטריה, דהא דודאי אס התנה המוכר או הנותן הרי אני מוכר או נתן לך ביתי אס לא באמי, דאס נאנס ולא בא נחבטל המכירה, דדמי לאונס רחמנא פטריה. דדוקא כשהתנאי חלי בלוקח או במקבל מתנה, כגון שהנותן התנה ואמר הריני נתן לך שדי באם שמעשה דבר פלוני והמקבל נאנס, חשבו כאונסא רחמנא לא חייבה, אבל כשהנותן התנה בתנאי שעליו לעשות ונאנס חשבו כאונס רחמנא פטריה, רק בגיטין מהני משום דאין אונס בגיטין [גיטין ל' ע"א], אבל במכירה כשנעשה מחמת אונס נחבטל המכירה וחשיב כעין אונסא רחמנא פטריה. א"כ ה"נ גבי בית ערי חומה כיון דחשיב כאלו התנה ואמר הריני מוכר לך בית זו אס לא אתן לך דמים עד שנה, אס נאנס צנחית דמים היה ראוי שיתבטל המכירה כמו התנאי דאס לא באמי ונאנס, וא"ש קושית האגודה.

אך לא היה צריך להוכיח זה כלל, דהא אס אין לו מעות כל (השני שנים) [י"ב חודש] אין לך אונס גדול מזה, ואפ"ה אינו יכול לפדותו אחר (ב' שנים) [י"ב חודש] דהא והשיגה ידו כתיב. וכן מה שהוכיח מהא דכתובות [ב' ע"ב] דאע"ג דהיה יכול לבוא בתוך (השני

משובב נתיבות

בב. סימן נה ס"ק א [נהגה]. והוא שלא יהיה אונס זה לשונו, בספר קנה"ס הביא כאן מחלוקת שהביא הרב בהגהה צ"ד סימן רל"ב סעיף י"ג באם לא היה אונס רק ביום אחרון אי נמשך אונס, ודעת האגודה דלא מקרי אונס, ומוכח זה מהא דגיטין שהיה נטמן ביום אחרון של י"ב חודש מדאיטריך הלל לתקוני דהא נאנס ביום אחרון, והקשה צ"ח הנ"ל דבית דמי ערי חומה אפילו ארעו אונס שלא היה יכול לפדותו כל השנה ג"כ חוזר, והטעם דחייב נקנה להלוקח אלא שצוה התורה על תנאי שיהיה רשות ציד המוכר לפדותו הוי כמו אונסא רחמנא חייבה וכו'. ואין דבריו נכונים דבית דמי ערי חומה מוכח צערכין דהוי כמו הלואה דאמר התם רבית גמורה והמורה התירה, וכן אפילו למ"ד רבית ואינו רבית וכו' משמע דלא הוי רק דרך הלואה עכ"ל. [נמנהד"ז נספח מואף שכתב הרשב"א, ע"ד וא"ש קושית האגודה].

אין בזה טענה כלל דהא מבואר להדיא בחידושי רשב"א גיטין

הלכות הלואה סימן נה

רפח

קצות החושן

קצות החושן

(ב) השליש פטור. וכתב בתשובת משאלת בנימין סימן (פ"ב) [פ"ה] דוקא כשהחזירו למלוה, אבל החזירו ללוה שטר שאינו פרוע הוא כמו שורף שטר ומייב, והוצא בש"ך [סק"ד]. והא דכתב רמ"א סימן שפ"ו [ג] בסופר שטעה וכתב מנה במקום מאתיים דפטור ולא היה כמו שורף, משום דשורף שטר כבר היה לו שטר חזק שורפו הוא ליה מוקד, משא"כ בסופר שעדיין לא היה הזכות ואינו אלא כמועט ומתעלם עין מלהחזיר אצירת אחיו דאין צריך לשלם, וכמ"ש הרמב"ן בדמי דגרמי צידע עדות לתבירו ולא רצה להעיד דאינו חייב לשלם ח"ל, והוא הדין מי שראה תבירו רוצה ליתן מתנה לפלוני או הולך להציל ממנו והוא מעכבו, אין מן הדין לחייבו שאין זה גורם היזק אלא מונע ע"ש, וא"כ הוא הדין סופר שטעה וכתב מנה במקום מאתיים אינו אלא כמו ציר פומא

דסהדי ללא יסהדון. והא דשליש שהחזיר שטר למלוה פטור ועדים שחתמו בשקר חייבין משום דיני דגרמי, משום דשליש שהחזיר שטר למלוה לא היו מוקד אלא עדים שחתומים בו, והוא ליה כמו שוכר עדי שקר בסיומן ל"ב [ס"ב] דפטור מדיני אדם, אבל עדים שחתמו בשקר אינהו דקא מוקד. ומה נראה לי דהוא הדין שלישי דנאמן כל זמן שלששותו צידו להעיד זכות להמלוה והודה ששקר ענה בלאחיו, דלריך לשלם מדיני דגרמי כמו עדים שהעידו שקר, ואפילו העיד זכות למלוה נמי ה"ל גורס, ודוקא מחזיר שטר למלוה ולא העיד פטור, משום דעיקר ההיזק על ידי השטר וכמ"ש, אבל אם העיד זכות למלוה והודה ששקר העיד צריך לשלם מדיני דגרמי חזק צדור. וראיתי בתומים [סק"א] נתקשה הרבה בדין זה והקשה מסימן שפ"ו בסופר שטעה ומעדים שחתמו שקר וע"ש, ולפי מה שכתבנו נראה:

שהתפס שטרו או שוכרו בב"ד וקנו מידו שאם לא בא ביום פלוני יתן זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא הרי אלו נותנים ואם עכבו נהר או חולי מלבוא לא יתנו וכן כל כיוצא בזה והוא שיהיה בב"ד חשוב. הגה: וי"א דלא צעין שהתפס שטרו מאחר דקנו מיניה צד"ד חשוב דהיינו ג' דנקיאי צדיי אסמכתא (טור) בשם הרא"ש ומוהר"ם וע"ל סי' ר"ז סט"ו שלישי שהחזיר שטר למלוה שלא היה לו להחזיר [ב] משמתיין לשלם [ג] עד דמקבל עליו כל אונסא שארע ללוה מזה (תשובת רשב"א אלף נ"ב) ואם נודע לב"ד [ד] שהחזיר שלא כדין אין דיין על השטר (ב"י) בשם רשב"א ואם לא נודע לב"ד והוציאו מן הלואה כל השטר ואח"כ נודע שהחזירו השליש שלא כדין (ב) [ה] השליש פטור דהוי גרמא במוקד (תשובת רשב"א אלף נ"ב).

ב כמה דברים אמורים שנותנים השטר לבעל דינו כשאמר אם לא פרעתי ביום פלוני יהיו המעות

נתיבות המשפט

משפט האורים - ביאורים

משפט האורים - חידושים

שנים) [ה"כ חודש] כיון שנאנס ביום אחרון דהוי אונס, לא היה צריך להוכיח כלל דודאי מוכח בכל הסוגיות כן, דהא קאמר ואתא בסוף תלמין ומיפסקי מצרא, משמע דפסקו מצרא בסוף, וגם אין מהסביר שיהיה צריך להיות אונס מיום התנאי.

א"כ נראה דודאי גם האגודה מודה דבגיטין וקידושין וממון אפי' נאנס בסוף סגי, כדמוכח מטעם דלדעתא דהכי ודאי לא אטני ואומדנא דמוכח הוא. רק באונסי דשכית אמרינן דה"ל לאתנוי, משא"כ בלא שכית אמרינן דלא חסיק אדעתא לאתנוי משום דלא שכית. ולא פליג רק בנדרים, וגם הש"ע לא הביא הפלוגתא רק ב"ד צהל' נדרים סי' רל"ב סעיף י"ג ולא הביא פלוגתא זו גבי ממון צה"מ ולא גבי גט צה"ע. ונראה דדוקא בנדרים ס"ל לאגודה סברא זו, דס"ל דהא דבנדרים כשנאנס מותר אינו משום דלדעתא דהכי לא נדר, דכל כה"ג דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר צריך היתר חכם, דכל שאלת נדרים הוא כך דמשה ליה לנדר טעות כמבואר בנזיר פרק ב"ש [נ"א ע"א], ואפ"ה צריך היתר חכם, רק שנדרי אונסים התירה רחמנא מטעם דאונס רחמנא פטריה. וס"ל לאגודה דלא מיקרי אונס שלא יהיה צריך היתר חכם, רק שיהיה אונס ולא היה אפשר לו כלל לקיים דאז שייך לומר אונס רחמנא פטריה, אבל כשהיה אפשר לו לקיים נדרו רק שפסע וזחה על יום האחרון ואז נאנס לא מיקרי אונס לגמרי, ולא שייך בזה לומר אונס רחמנא פטריה. רק דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נדר אי הוי ידע שיאנס ביום אחרון, דהא נתן לעצמו זמן גדול דהיינו שיהיה יום האחרון ג"כ במשך הזמן, אך דזה צריך שיהיה חכם כמו בכל אדעתא דהכי לא נדר.

ומביא ראיה מגיטין מבית דבתי ע"ת, דאף דשם לא מהני אונס אם נאנס (הלוקח) [המוכר] אפי' כל השנה, ס"ל להאגודה דדוקא באונס שהיה [ללוקח] [למוכר] מחמת עצמו, כיון דכתביה רחמנא שאם לא יגאל תוך שנה שיהיה מוחלט ולא אטני באונס שלא יהיה מוחלט, משמע דרחמנא הקפיד שיהיה מוחלט אפי' אם יהיה אונס, דגבי רחמנא לא שייך לתלק בין אונס דשכית ללא שכית ולומר דלא חסיק אדעתא להתנות כיון דלא שכית, אלא אמרינן מדלא אטני רחמנא באונס ש"מ דאפי' אם לא יגאל מחמת אונס שיהיה לו שיהיה מוחלט. ומ"מ ס"ל לבעל האגודה כיון דהלואה גמורה היא והוא לא ציטל התנאי וכשנעמן הוי אונס דאחי ליה ע"י הלוקח, ועל כרחך כיון דבמשך כל הזמן לא היה אונס לא מיקרי אונס גמור מחמת הלוקח ולא שייך גביה לומר אונס רחמנא פטריה. והכא נמי דכוחיה דלא מיקרי אונס גמור להיות נותר בלא היתר חכם, אבל בהיתר חכם ודאי דניתר דהא איכא למימר אדעתא דהכי לא נדר, והכא נמי בקנין ובגיטין בתנאי ודאי דבטל אפי' נאנס ביום אחרון מטעם דלדעתא דהכי לא אטני כנ"ל:

(ב) השליש פטור. עסמ"ע סק"ה. ולכאורה אינו מובן דמה הפרש יש בין שחתמו שקר או מסרו שטר פרוע שהוא שקר. ונראה לפרש כשהחתמין מיד יצא הקול שנשעבדו נכסי וזכרונם יסוד למכור שום נכסים, ומזיקין אותו תיכף, והוי גרמי כיון דההיזק נעשה מיד. משא"כ בחזרת שטר פרוע אין יוצא קול ולא נעשה ההיזק מיד רק בשעה שגובה, וגם לא ברי הויא דאימר לא יגבה, והוי כגרמא במוקד דפטור:

שעא

גיטין פרק שביעי / עג. - עד:

דוק מחמת הך חולי מגרש דהא פריש "מחולי זה" ואי מיית מדבר אחר לא איקיים תנאו.

אבל בדרכא ליכא אומדנא דמוכח, ועוד הא קביל עליו כל אונסא דמתייליד, ואפי' אונסא דלא שכיח נמי, וכיון דרישא לא מסייע לי', א"כ סיפא דקשיא לי' הוי תיובתא, דאע"ג דקשיא רישא לסיפא, היינו משום דאיכא למיזל בתר אומדנא דמוכח, אולם היכא דליכא אומדן דעתא דמוכח נשמע מסיפא דמסתמא אפי' אונסא דלא שכיח מסיק אדעת' (ריטב"א כת"י). וע"ע רבינו קרשקש.

דף עד:

גמ' אם אמר לה ע"מ שתתני לי איצטליתי ואברה איצטליתו איצטליתי דוקא קאמר לה רשב"ג אומר תתן לו את דמי'. עי' רשב"א כאן שהקשה בשם התוס' במאי עסקינן אי כגון שהוא רוצה לקבל הדמים ומוחל לו האיצטלית תפשוט בעיין דבסמוך דאמר לה מחולין לך, דלרבנן לא מצי מחיל ולרשב"ג מצי מחיל, ואי בשאינו חפץ לקבל הדמים א"כ תפשוט בעיין דנתינה בע"כ הוי נתינה, דהא הכא ל"פ רבנן אלא משום דאיצטלית דוקא קאמר הא לאו הכי נתינתו נתינה ורשב"ג אפי' בהכי פליג ומכשר אלמא לכו"ע הוה נתינה וכו' ע"ש, ומסתברא דלא דמי דהכא מתכוין הוא בקבלת המעות לקיום תנאו והא לא איקיים לרבנן דאיצטלית דוקא קאמר ולרשב"ג הא איקיים דלאו דוקא קאמר, אבל בעיין דמחולין ליך הא לא מתכוני לקיומ' תנאה אלא לבטולי' ומיבעי' בעו אי מצי מחיל אתנאי' או לא וכו'.

ובאור דברי הרשב"א הוא דודאי איירי מדעתו, וכונתו בזה היא, שאם קיום התנאי של איצטליתא מתקיים ע"י דמים רצונו הוא גם בדמים ואם אינו מתקיים ע"י דמים הוא רוצה בתנאי דאיצטליתא דוקא, וסברי רבנן דאיצטליתא דוקא, משום דלצעורי קא מתכוין ולא נתקיים התנאי, ורשב"ג סובר דלאו דוקא ומתקיים התנאי גם בדמים ופליגי איך מתפרשים דברי התנאי מדינא. אבל במחולין לך הוי כמו בטול או לא וזה מיבעיא לי' להש"ס אי מחולין הוי כעין קבלה בגט ושפיר דמי, או כעין בטול התנאי ואינו גט, זוהי כונת הרשב"א ועיין, כ"כ בס' דרכי דוד.

בגמרא התקין הלל הזקן שיהא חולש את מעותיו ללשכה

ויהא שובר את הדלת ונכנס וכו'. עי' פירוש נפלא מהרוגאצובי

שעב

גליוני מנחת חן

(פ"ט ערכין מ"ד) באישים ושיטות (124). ועי' חי' גר"ח סנטסיל בענין בתי ערי חומה, ובענין אונס ביום אחרון, וקצות ונתיבות (סי' נ"ה) ועי' קהילות יעקב כתובות (סי' ב').

והנה מ"ש ויהא שובר את הדלת, צ"ב למה צריך לשבור את הדלת? הפירוש הרגיל שאין כאן ענין של דין אלא כאותו שאומר שיכול אפילו לשבור את הדלת כאדם העושה בתוך שלו אולם מלשון "שיהא חולש... ויהא שובר", מורה קצת שאף זהו מהתקנה של הלל.

ומפרש הרוגאצובי (הובא באישים ושיטות, עמוד 124) בנתינת המעות של המוכר בתוך י"ב חודש, יש פעולה של שני דברים, א) גאולת בית, שזה רק ע"י החזרת התשלומין, ב) הקנין, שצריך לקנות מחדש את הבית, אלא שקרקע נקנית בכסף ובשטר ובחזקה לכן ע"י הכסף הוא עושה גם קנין.

והטעם שצריך גם קנין על הבית, היינו מפני שבכל מוכר בית בבתי ערי חומה שיש למוכר רשות לגאול (בתוך י"ב חודש) אין הפשט שעד סוף שנה לא חלה המכירה כלל, והמכירה מתקיימת רק בסוף שנה כשנחלטת ע"י שלא גאלה המוכר, דו"א, דהמכירה חלה תיכף, רק שהתורה נתנה רשות למוכר לחזור ולגאלה, ולכן צריך שיקנה מחדש את הבית מן הלוקח.

בחקירה זו באמת נחלקו הקצות ונתיבות (סי' נ"ה) הקצות סובר כהרוגאצובי וכ' שהבית נקנה תיכף להלוקח, אלא שאמרה תורה שיש רשות למוכר לפדותו בתנאים ידועים, אבל הנתיבות חולק וסובר שעד אחר יב"ח לא חל המכירה כלל.

ולפי"ז בשלמא כשהמוכר מחזיר את הכסף מדעתו של הלוקח, א"ש שכסף פועל גם קנין, אבל כשהוא נטמן ואנו זקוקים לתקנתו של הלל דנתינה בעכ"ח שמה נתינה, הרי"ז אך לענין דין גאולת הבית, שנתקיים מילוי התנאי של חזרת דמים גם ע"י נתינה בעכ"ח, אבל מ"מ הבית עוד לא קנה, ולכן מוכרח שביום אחרון מהשנה ישבור הדלת ויכנס לתוכה, כדי שיקנה בקנין חזקה ע"י הכניסה ושימוש הדירה.

ויש להוסיף דיסודו של הרוגאצובי דאף דנתינה בעכ"ח שמה נתינה מ"מ לא תוכל לפעול קנין, הגאון אמר זה בפשיטות

שעג

גיטין פרק שביעי / עד:

ובלי שום ראי', אבל באמת זה מבואר ברשב"א גיטין ע"ה כאן דאפי' למ"ד נתינה בעכ"ח שמה נתינה, היינו דוקא שהנותן נפטר בנתינתו, אבל שתהא נתינה לגבי מי שנתן להם בעכ"ח לא, שא"א לזכות לאדם בעכ"ח.

ונתן הרשב"א דוגמא: האומרת תן לי מנה ואתקדש אני לך, ונשבע הלה ליתן לה ונתן עכ"ח, יצא הלה ידי שבועה והיא אינה מקודשת.

אגב בחי' רשב"א שם מבואר, דמכירת בית בבתי ערי חומה, מכירה גמורה היא תיכף, וכדעת הקצות והרוגוצובי, ולא כהנתיבות.

וב' התורת גיטין (בהגהות רשב"א ס"ק 311, מוסד ר"ק) דלפי הרשב"א בנתן גט ע"מ שהיא תתן לו ר' זוז ונתנה לו בעכ"ח, הבעל לא זכה במעות ואעפ"כ האשה מגורשת, דנפטרה ע"י נתינתה, ויכול כל אדם לזכות במעות, וכדאיתא בכריתות כ"ד. הנותן מתנה לחבירו ואמר אי אפשרי בו כל הקודם זכה, אבל בפרעון חוב בעכ"ח אין אדם אחר יכול לזכות.

בס' האגודה מביא ראי' דאונס ביום אחרון ל"ה אונס, ובנדר לעשות עד ליום פלוני ונאנס ביום אחרון אי"ז אונס, וראי' מכאן למה הוצרך הלל הזקן לתקן תיפ"ל דאנוס הוא מה שאינו גואל ומוכח דל"ה אונס. [עי' להלן בהמשך בענין שיטת האגודה].

ותי' קצות (סי' נ"ה) דאינו ראי' דבעצם הבית כבר קנוי תיכף להלוקח רק דיש בידו לפדותו, ואונס רחמנא חייבי' לא אמרינן (פי' לחייב את הלוקח להחזיר הבית) דסו"ס במציאות לא פדה.

אבל נתיבות סובר דלא חל המכירה כ"א סוף שנה משום שלא פדה, וכשנאנס ולא פדה אמרי' אונס רחמנא פטרי'. ועי' גר"ח סטנסיל, ובהגהות רשב"א ס"ק 328 (מוסד ר"ק).

והנה בספר אגודה הוכיח מזה דמי שנדר לעשות איזה דבר בתוך שלושים יום, ונאנס ביום האחרון לא הוי אנוס ועבר על נדרו, דכיון דחזינן הכא דקודם תקנת הלל היה מהני הא דהטמין המוכר את עצמו, ועי"ז היה חלוט לו, אע"ג דהלוקח היה אנוס עי"ז מלפדות, ונימא דאינו חלוט משום אונס דיום אחרון, ש"מ דאנוס ביום אחרון לא הוי אונס, כיון שהיה יכול לעשות מקודם,

גליוני מנחת חן

שעד

וא"כ ה"ה בנדר לעשות איזה דבר עד שלושים יום, ונאנס ביום אחרון מלעשותו לא נחשב אונס הא דלא היה יכול לעשות ביום האחרון, כיון שהיה לו פנאי לעשות קודם.

והקשה בנתיבות המשפט סימן נ"ה סק"א מהא דאיתא בכתובות ב: בהתנה דאם לא באתי מכאן ועד ל' יום הרי זה גט, ואתי בסוף תלתין יומין ופסקיה מברא ולא היה יכול לבוא הוי קיום התנאי באונס, וקשה דלפי סברת האגודה אין זה אונס, כיון שהיה יכול לבוא מקודם, וא"כ הא דלא בא לא היה באונס, ולהוי קיום התנאי.

וי"ל בזה דהנה בדברים שיש להם משך זמן לקיימן יש תרי גווני, חדא דברים דאין לו לעשות אותם אלא פעם אחת, והזמן אינו אלא הארכת משך זמן שיכול לקיימו, שאף אם לא יעשה בתחילה יש לו זמן לעשותו במשך הזמן שנקבע. ויש דברים שיש להם משך זמן לעשותם שעשייתם צריך להיות כל ימי משך הזמן, כגון בתנאי דע"מ שתשמישי את אבא ג' שנים, דקיום התנאי אינו אלא כשתשמש במשך כל הג' שנים.

דעת חתמה

והנה הא דחידש האגודה דאונס ביום אחרון לא מיקרי אונס היינו דוקא באופן הראשון, כגון בנדר לעשות איזה דבר באחד מל' יום הבאים, בזה אמרינן דכיון שהיה יכול לעשות הדבר עד לפני יום האחרון, לא מקרי אונס הא דלא היה יכול לעשותו ביום האחרון, כיון שהיה יכול לעשות מקודם, אבל בתנאי דע"מ שתשמישי את אבא ג' שנים והיתה אנוסה ביום האחרון מלשמשו, לא שייך לומר דאונס ביום האחרון אינו אונס משום דהיתה יכולה לעשותו מקודם, דהרי צריכה לשמשו כל משך ג' שנים, וכיון דביום האחרון היתה אנוסה הלוא לא יכלה לקיים כל התנאי, כיון שלא היתה יכולה לשמשו כל משך ג' שנים, והרי התנאי הוי שצריכה לשמשו ג' שנים שלמים.

ולפי"ז יש ליישב קושיית הנתה"מ מהא דאם לא באתי עד ל' יום. דהנה קיום התנאי של אם לא באתי עד ל' יום שייך לאופן השני, דהרי הא דלא יבא כל ימי משך ל' יום זהו קיום התנאי, ודמי להא דע"מ שתשמישי את אבא ג' שנים, ומשו"ה כשהיה אונס ביום אחרון משום דפסקיה מברא הוי קיום חלק מהתנאי באונס, ומשו"ה מודה האגודה בכה"ג דדינו כאונס. משום דאין לומר דהיה יכול לבוא מקודם, ונמצא דהא דלא בא ביום

גיטין פרק שביעי / עד: עה. שעה

האחרון אינו אונס, דאם היה התנאי דלא באתי תנאי דיכול להתקיים בפעם אחד, אז היינו אומרים לפי שיטת האגודה דלא היה הקיום דלא באתי באונס, כיון שהיה יכול לבוא מקודם, והא דלא בא היה ברצון.

אבל כיון דנתבאר דצריך להיות במצב של אי ביאה כל ל' יום, משו"ה כיון דהא דלא בא ביום האחרון היה באונס, נמצא דסוף קיום התניא היה באונס. אבל בנדר לעשות דבר בתוך ל' יום ולא היה יכול לקיימו ביום האחרון, בזה הוא דחידש האגודה דהא דלא היה יכול לקיים את נדרו ביום אחרון לא מקרי אונס, דכיון שיכול לקיימו בפעם אחד והיה יכול לקיימו קודם יום האחרון, לא מקרי אונס אע"ג דלא היה יכול לעשותו ביום האחרון. כ"כ בחי' הגר"ח על הש"ס (סי' צ"ט).

דף עה.

בגמרא ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת וכו'. ע"י קהילות יעקב (סי' ח') הק' לפי"ד הקצות (סי' ר') שחידש דדין גיטו וידו באין כאחת זה רק בתורת גט ושחרור, ולא בתורת שטר קנין ומתנה, דבגט א"צ לקניית הנייר, רק סגי במעשה נתינה לחוד, וראי' שהרי מתגרשת בעכ"ת.

וכן א"כ למה הרי"ז גיטך והנייר שלי אינה מגורשת, הא לא בעינן שתזכה בהנייר, וכן אמרי' דגט על איסה"נ כשר.

ותי' דהיכא דמצד נתינתו אין עיכוב מקרי שפיר נתינה. אבל במשייר הנייר לעצמו שמצד הבעל מעוכבת מלזכות אז לא חשיבא נתינה.

או י"ל דגם כשמגרשה בע"כ או באיסה"נ, מ"מ שפיר קונה האשה את הגט ממילא, דהתורה זיכתה לה בעכ"ח, וא"כ מתנאי הגירושין לזכות את הנייר, כמו כל שטר קנין.

ועי' קהילות יעקב (סי' י"ג) על מה שפירש"י (דף כ') דלכך אינה מגורשת, דכיון דהנייר שלו, לא נתן כלום דנמצאו אותיות פורחות באויר, פי' דנהי דמשייר הנייר לעצמו, מ"מ הרי עכ"פ האותיות נתן לה, א"כ אפשר שגם זה מקרי נתינה, לזה קאמר דנתינת אותיות בלא נייר אינו כלום דהו"ל אותיות פורחות באויר. ועכ"פ לפירש"י עיקר הפסול, דבעינן נתינה ולא מידי יהב לה.